

Capítol sisè

ALGUNES PERSPECTIVES PASTORALS

199. El diàleg del camí sinodal van portar a plantejar la necessitat de desenvolupar nous camins pastorals, que procuraré recollir ara de manera general. Seran les diferents comunitats que han d'elaborar propostes més pràctiques i eficaces, que tinguin en compte tant els ensenyaments de l'Església com les necessitats i els reptes locals. Sense pretendre presentar aquí una pastoral de la família, vull aturar-me només a recollir alguns dels grans desafiaments pastorals.

Anunciar l'Evangelí de la família avui

200. Els Pares sinodals han insistit que les famílies cristianes, per la gràcia del sagrament nupcial, són els principals subjectes de la pastoral familiar, sobretot aportant «el testimoniatge joiós dels cònjuges i de les famílies, esglésies domèstiques».225 Per això, van remarcar que «es tracta de fer experimentar que l'Evangelí de la família és alegria que "omple el cor i la vida sencera", perquè en Crist som "alliberats del pecat, de la tristesa, del buit interior, l'aïllament" (*Evangelii gaudium*, 1). A la llum de la paràbola del sembrador (*Mt* 13,3-9), la nostra tasca és cooperar en la sembra: la resta és obra de Déu. Tampoc no cal oblidar que l'Església que predica sobre la família és signe de contradicció»,226 però els matrimonis agraeixen que els pastors els ofereixin motivacions per una valenta aposta per un amor fort, sòlid, durador, capaç de fer front a tot allò que es presenti al seu davant. L'Església vol arribar a les famílies amb humil comprensió, i el seu desig «és acompanyar cadascuna i totes les famílies perquè puguin descobrir la millor manera de superar les dificultats que es troben en el seu camí».227 No n'hi ha prou amb incorporar una genèrica preocupació per la família en els grans projectes pastorals. Perquè les famílies puguin ser cada vegada més subjectes actius de la pastoral familiar, es requereix «un esforç evangelitzador i catequètic dirigit a la família»,228 que l'orienti en aquest sentit.

201. «Això exigeix a tota l'Església una conversió missionera: cal no quedar-se en un anunci merament teòric i desvinculat dels problemes reals de les persones».229

La pastoral familiar «ha de fer experimentar que l'Evangeli de la família respon a les expectatives més profundes de la persona humana: a la seva dignitat i a la realització plena en la reciprocitat, en la comunió i en la fecunditat. No es tracta només de presentar una normativa, sinó de proposar valors, responent a la necessitat que se'n constata avui, fins i tot en els països més secularitzats».230 També «s'ha subratllat la necessitat d'una evangelització que denunciï amb franquesa els condicionaments culturals, socials, polítics i econòmics, com l'espai excessiu concedit a la lògica de mercat, que impedeixen una autèntica vida familiar, determinant discriminacions, pobresa, exclusions i violència. Per això, cal entaular un diàleg i una cooperació amb les estructures socials, així com encoratjar i sostenir els laics que es comprometen, com a cristians, en l'àmbit cultural i sociopolític».231

202. «La principal contribució a la pastoral familiar l'ofereix la parròquia, que és una família de famílies, on s'harmonitzen les aportacions de les petites comunitats, moviments i associacions eclesials».232 Juntament amb una pastoral específicament orientada a les famílies, se'ns planteja la necessitat d'«una formació més adequada dels preveres, els diaques, els religiosos i les religioses, els catequistes i altres agents pastorals».233 En les respostes a les consultes enviades a tot el món, s'ha destacat que als ministres ordenats els sol faltar formació adequada per tractar els complexos problemes actuals de les famílies. En aquest sentit, també pot ser útil l'experiència de la llarga tradició oriental dels sacerdots casats.

203. Els seminaristes haurien d'accedir a una formació interdisciplinària més àmplia sobre festeig i matrimoni, i no únicament pel que fa a la doctrina. A més, la formació no sempre els permet desplegar el seu món psicoafectiu. Alguns porten sobre les seves vides l'experiència de la seva pròpia família ferida, amb absència de pares i amb inestabilitat emocional. Caldrà garantir durant la formació una maduració perquè els futurs ministres posseeixin l'equilibri psíquic que la seva tasca els exigeix. Els vincles familiars són fonamentals per a enfortir la sana autoestima dels seminaristes. Per això és important que les famílies acompanyin tot el procés del seminari i del sacerdoci, ja que ajuden a enfortir-lo d'una manera realista. En aquest sentit, és saludable la combinació d'algun temps de vida al seminari amb un altre de vida en parròquies, que permeti prendre major contacte amb la realitat concreta de les famílies. En efecte, al llarg de la seva vida pastoral el sacerdot es troba sobretot amb famílies. «La presència dels laics i de les famílies, en particular la presència femenina, en la formació

sacerdotal, afavoreix l'estima per la varietat i complementarietat de les diverses vocacions en l'Església».234

204. Les respostes a les consultes també expressen amb insistència la necessitat de la formació d'agents laics de pastoral familiar amb ajuda de psicopedagogs, metges de família, metges comunitaris, assistents socials, advocats de minoritat i família, amb obertura a rebre les aportacions de la psicologia, la sociologia, la sexologia, i fins i tot el *counseling*. Els professionals, especialment els que tenen experiència d'acompanyament, ajuden a encarnar les propostes pastorals a les situacions reals i en les inquietuds concretes de les famílies. «Els camins i cursos de formació destinats específicament als agents de pastoral podran fer-los idonis per inserir el mateix camí de preparació al matrimoni en la dinàmica més àmplia de la vida eclesial».235 Una bona capacitació pastoral és important «sobretot amb vista de les situacions particulars d'emergència derivades dels casos de violència domèstica i d'abús sexual».236 Tot això de cap manera no disminueix, sinó que complementa, el valor fonamental de la direcció espiritual, dels inestimables recursos espirituals de l'Església i de la Reconciliació sacramental.

Guiar els promesos en el camí de preparació al matrimoni

205. Els Pares sinodals han dit de diverses maneres que necessitem ajudar els joves a descobrir el valor i la riquesa del matrimoni.237 Han de poder percebre l'atractiu d'una unió plena que eleva i perfecciona la dimensió social de l'existència, atorga a la sexualitat el seu major sentit, alhora que promou el bé dels fills i els ofereix el millor context per a la seva maduració i educació.

206. «La complexa realitat social i els desafiaments que la família està cridada a afrontar avui requereixen un compromís més gran de tota la comunitat cristiana en la preparació dels promesos al matrimoni. Cal recordar la importància de les virtuts. Entre aquestes, la castedat resulta condició preciosa per al creixement genuí de l'amor interpersonal. Respecte a aquesta necessitat, els Pares sinodals eren concordes a subratllar l'exigència d'una major implicació de tota la comunitat, privilegiant el testimoniatge de les famílies, a més d'un arrelament de la preparació al matrimoni en el camí d'iniciació cristiana, posant l'accent en el nexa del matrimoni amb el baptisme i els

altres sacraments. De la mateixa manera, es va posar en relleu la necessitat de programes específics per a la preparació pròxima al matrimoni que siguin una autèntica experiència de participació en la vida eclesial i aprofundeixin en els diversos aspectes de la vida familiar».238

207. Convido les comunitats cristianes a reconèixer que acompanyar el camí d'amor dels nuvis és un bé per a elles mateixes. Com bé van dir els bisbes d'Itàlia, els que es casen són per a la seva comunitat cristiana «un preciós recurs, perquè, comproment-se amb sinceritat per créixer en l'amor i en el do recíproc, poden contribuir a renovar el teixit mateix de tot el cos eclesial: la particular forma d'amistat que ells viuen pot esdevenir contagiosa, i fer créixer en l'amistat i en la fraternitat la comunitat cristiana de la qual formen part».239 Hi ha diverses maneres legítimes d'organitzar la preparació pròxima al matrimoni, i cada Església local discernirà la que sigui millor, procurant una formació adequada que al mateix temps no allunyi els joves del sacrament. No es tracta de donar-los tot el Catecisme ni de saturar amb massa temes. Perquè aquí també val que «el molt saber no omple i satisfà l'ànima, sinó el sentir i assaborir les coses interiorment».240 Interessa més la qualitat que la quantitat, i cal donar prioritat –juntament amb un renovat anunci del kerigma– a aquells continguts que, comunicats de manera atractiva i cordial, els ajudin a comprometre en un camí de tota la vida «amb gran ànim i liberalitat».241 Es tracta d'una mena d'«iniciació» al sacrament del matrimoni que els aportin els elements necessaris per poder rebre-ho amb les millors disposicions i començar amb certa solidesa la vida familiar.

208. Convé trobar a més les maneres, a través de les famílies missioneres, de les pròpies famílies dels promesos i de diversos recursos pastorals, d'oferir una preparació remota que faci madurar l'amor que es tenen, amb un acompanyament proper i testimonial. Solen ser molt útils els grups de promesos i les ofertes de xerrades opcionals sobre una varietat de temes que interessin realment als joves. No obstant això, són indispensables alguns moments personalitzats, perquè el principal objectiu és ajudar a cada un perquè aprengui a estimar aquesta persona concreta amb la qual pretén compartir tota la vida. Aprendre a estimar algú no és una cosa que s'improvisa ni pot ser l'objectiu d'un breu curs previ a la celebració del matrimoni. En realitat, cada persona es prepara per al matrimoni des del seu naixement. Tot el que la seva família li ha aportat hauria de permetre aprendre de la pròpia història i capacitar per a un compromís ple i definitiu. Probablement els qui arriben millor preparats al casament són els qui han

aprs dels seus propis pares què és un matrimoni cristià, on tots dos s'han elegit sense condicions, i continuen renovant aquesta decisió. En aquest sentit, totes les accions pastorals tendents a ajudar els matrimonis a créixer en l'amor i a viure l'Evangeli en la família, són una ajuda inestimable perquè els seus fills es preparin per a la seva futura vida matrimonial. Cal no oblidar els valuosos recursos de la pastoral popular. Per donar un senzill exemple, recordo el dia de sant Valentí, que en alguns països és millor aprofitat pels comerciants que no pas per la creativitat dels pastors.

209. La preparació dels qui ja van formalitzar un festeig, quan la comunitat parroquial aconsegueix acompanyar-los amb un bon temps d'anticipació, també ha de donar-los la possibilitat de reconèixer incompatibilitats o riscos. D'aquesta manera es pot arribar a advertir que no és raonable apostar per aquesta relació, per no exposar-se a un fracàs previsible que tindrà conseqüències molt doloroses. El problema és que l'enlluernament inicial porta a tractar d'ocultar o de relativitzar moltes coses, s'evita discrepar, i així només s'acumulen les dificultats per a més endavant. Els promesos haurien de ser estimulats i ajudats perquè puguin parlar del que cada un espera d'un eventual matrimoni, de la seva manera d'entendre el que és l'amor i el compromís, del que es desitja de l'altre, del tipus de vida en comú que es vol projectar. Aquestes converses poden ajudar a veure que en realitat els punts de contacte són escassos, i que la simple atracció mútua no serà suficient per sostenir la unió. No hi ha res més volàtil, precari i imprevisible que el desig, i no cal encoratjar mai una decisió de contraure matrimoni si no s'han aprofundit altres motivacions que atorguin a aquest compromís possibilitats reals d'estabilitat.

210. En tot cas, si es reconeixen amb claredat els punts febles de l'altre, cal que hi hagi una confiança realista en la possibilitat d'ajudar a desenvolupar el millor de la seva persona per contrarestar el pes de les seves fragilitats, amb un ferm interès a promoure'l com a ésser humà. Això implica acceptar amb sòlida voluntat la possibilitat d'afrontar algunes renúncies, moments difícils i situacions conflictives, i la decisió ferma de preparar-se per a això. S'han de detectar els senyals de perill que podria tenir la relació, per trobar abans del casament recursos que permetin afrontar-los amb èxit. Lamentablement, molts arriben a les noces sense conèixer-se. Només s'han distret junts, han fet experiències junts, però no han enfrontat el desafiament de mostrar-se a si mateixos i d'aprendre qui és en realitat l'altre.

211. Tant la preparació pròxima com l'acompanyament més perllongat, han d'assegurar que els promesos no vegin el casament com el final del camí, sinó que assumeixin el matrimoni com una vocació que els llança cap endavant, amb la ferma i realista decisió de travessar junts totes les proves i moments difícils. La pastoral prematrimonial i la pastoral matrimonial han de ser sobretot una pastoral del vincle, on s'aportin elements que ajudin tant a madurar l'amor com a superar els moments durs. Aquestes aportacions no són únicament conviccions doctrinals, ni tan sols poden reduir-se als preciosos recursos espirituals que sempre ofereix l'Església, sinó que també han de ser camins pràctics, consells ben encarnats, tàctiques preses de l'experiència, orientacions psicològiques. Tot això configura una pedagogia de l'amor que no pot ignorar la sensibilitat actual dels joves, amb vista a mobilitzar-los interiorment. Al seu torn, en la preparació dels promesos, ha de ser possible indicar llocs i persones, consultories o famílies disponibles, on puguin acudir a la recerca d'ajuda quan sorgeixin dificultats. Però mai no s'ha d'oblidar la proposta de la Reconciliació sacramental, que permet col·locar els pecats i els errors de la vida passada, i de la mateixa relació, sota l'influx del perdó misericordiós de Déu i de la seva força guaridora.

Preparació de la celebració

212. La preparació pròxima al matrimoni tendeix a concentrar-se en les invitacions, els vestits, la festa i els innombrables detalls que consumeixen tant el pressupost com les energies i l'alegria. Els promesos arriben atabalats i esgotats al casament, en lloc de dedicar les millors forces a preparar-se com a parella per al gran pas que van a donar junts. Aquesta mentalitat es reflecteix també en algunes unions de fet que mai no arriben al casament perquè pensen en celebracions massa costoses, en lloc de donar prioritat a l'amor mutu i a la seva formalització davant els altres. Estimats promesos: Tingueu la valentia de ser diferents, no us deixeu devorar per la societat del consum i de l'aparença. El que importa és l'amor que us uneix, enfortit i santificat per la gràcia. Vosaltres sou capaços d'optar per un festeig auster i senzill, per col·locar l'amor per sobre de tot. Els agents de pastoral i la comunitat sencera poden ajudar a fer que aquesta prioritat esdevingui la normalitat i no l'excepció.

213. En la preparació més immediata és important il·luminar els nuvis per viure amb molta profunditat la celebració litúrgica, ajudant-los a percebre i viure el sentit de

cada gest. Recordem que un compromís tan gran com el que expressa el consentiment matrimonial, i la unió dels cossos que consumeix el matrimoni, quan es tracta de dos batejats, només es poden interpretar com uns signes de l'amor del Fill de Déu fet carn i unit amb la seva Església en aliança d'amor. En els batejats, les paraules i els gestos esdevenen un llenguatge eloqüent de la fe. El cos, amb els significats que Déu ha volgut infondre en crear-lo «es transforma en el llenguatge dels ministres del sagrament, conscients que en el pacte conjugal es manifesta i es realitza el misteri».242

214. De vegades, els nuvis no perceben el pes teològic i espiritual del consentiment, que il·lumina el significat de tots els gestos posteriors. Cal destacar que aquestes paraules no poden ser reduïdes al present; impliquen una totalitat que inclou el futur: «fins que la mort us separi». El sentit del consentiment mostra que «llibertat i fidelitat no s'oposen, més aviat se sostenen mútuament, tant en les relacions interpersonals, com en les socials. Efectivament, pensem en els danys que produeixen, en la civilització de la comunicació global, la inflació de promeses incomplertes [...] L'honor de la paraula donada, la fidelitat a la promesa, no es poden comprar ni vendre. No es poden imposar amb la força, però tampoc custodiar sense sacrifici».243

215. Els bisbes de Kenya van advertir que, «massa centrats en el dia del casament, els futurs esposos s'obliden que estan preparant-se per un compromís que dura tota la vida».244 Cal ajudar a advertir que el sagrament no és només un moment que després passa a formar part del passat i dels records, perquè exerceix la seva influència sobre tota la vida matrimonial, de manera permanent.245 El significat procreador de la sexualitat, el llenguatge del cos, i els gestos d'amor viscuts en la història d'un matrimoni, esdevenen una «ininterrompuda continuïtat del llenguatge litúrgic» i «la vida conjugal ve a ser, en algun sentit, litúrgia».246

216. També es pot meditar amb les lectures bíbliques i enriquir la comprensió dels anells que s'intercanvien, o d'altres signes que formin part del ritu. Però no seria bo que s'arribi al casament sense haver pregat junts, l'un per l'altre, demanant ajuda a Déu per ser fidels i generosos, preguntant junts a Déu què és el que ell espera d'ells, i fins i tot consagrant el seu amor davant d'una imatge de Maria. Els que els acompanyin en la preparació del matrimoni haurien d'orientar-los perquè sàpiguen viure aquests moments de pregària que poden fer-los molt bé. «La litúrgia nupcial és esdeveniment únic, que es viu en el context familiar i social d'una festa. El primer dels signes de Jesús

tingué lloc al banquet de les noces de Canà: el vi bo del miracle del Senyor, que alegra el naixement d'una nova família, és el vi nou de l'Aliança de Crist amb els homes i les dones de tots els temps. [...] Sovint, el celebrant té l'oportunitat d'adreçar-se a una assemblea composta de persones que participen poc a la vida eclesial o pertanyen a una altra confessió cristiana o comunitat religiosa. Es tracta d'una preciosa ocasió d'anunci de l'Evangelí de Crist».247

Acompanyar en els primers anys de la vida matrimonial

217. Hem de reconèixer com un gran valor que es compregui que el matrimoni és una qüestió d'amor, que només poden casar-se els que es trien lliurement i s'estimen. No obstant això, quan l'amor es converteix en una simple atracció o en una afectivitat difusa, això fa que els cònjuges pateixin una extraordinària fragilitat quan l'afectivitat entra en crisi o quan l'atracció física decau. Atès que aquestes confusions són freqüents, esdevé imprescindible acompanyar en els primers anys de la vida matrimonial per enriquir i aprofundir la decisió conscient i lliure de pertànyer i d'estimar-se fins al final. Moltes vegades, el temps de festeig no és suficient, la decisió de casar-se es precipita per diverses raons i, com si no n'hi hagués prou, la maduració dels joves s'ha retardat. Llavors, els nous esposos han de completar aquest procés que s'hauria d'haver realitzat durant el festeig.

218. D'altra banda, vull insistir que un desafiament de la pastoral matrimonial és ajudar a descobrir que el matrimoni no es pot entendre com una cosa acabada. La unió és real, és irrevocable, i ha estat confirmada i consagrada pel sagrament del matrimoni. Però en unir-se, els esposos esdevenen protagonistes, amos de la seva història i creadors d'un projecte que cal tirar endavant junts. La mirada es dirigeix al futur que cal construir dia a dia amb la gràcia de Déu i, per això mateix, al cònjuge no se li exigeix que sigui perfecte. Cal deixar de banda els miratges i acceptar-lo com és: inacabat, cridat a créixer, en procés. Quan la mirada cap al cònjuge és constantment crítica, això indica que no s'ha assumit el matrimoni també com un projecte a construir junts, amb paciència, comprensió, tolerància i generositat. Això porta a fer que l'amor sigui substituït a poc a poc per una mirada inquisidora i implacable, pel control dels mèrits i drets de cada un, pels reclams, la competència i l'autodefensa. Així es tornen incapaços de fer-se càrrec l'un de l'altre per a la maduració dels dos i per al creixement de la unió.

Als nous matrimonis cal mostrar-los això amb claredat realista des de l'inici, de manera que prenguin consciència que «estan començant». El sí que es van donar és l'inici d'un itinerari, amb un objectiu capaç de superar el que plantegin les circumstàncies i els obstacles que s'interposen. La benedicció rebuda és una gràcia i un impuls per aquest camí sempre obert. Sol ajudar els qui s'asseuen a dialogar per elaborar el seu projecte concret en els seus objectius, els seus instruments, els seus detalls.

219. Recordo un refrany que deia que l'aigua estancada es corromp, es fa malbé. És el que passa quan aquesta vida de l'amor en els primers anys del matrimoni s'estanca, deixa d'estar en moviment, deixa de tenir aquesta inquietud que l'empeny cap endavant. La dansa cap endavant amb aquest amor jove, la dansa amb aquests ulls sorpresos cap a l'esperança, no ha d'aturar-se. En el festeig i en els primers anys del matrimoni l'esperança és la que porta la força del llevat, la que fa mirar més enllà de les contradiccions, dels conflictes, de les conjuntures, la que sempre fa veure més enllà. És la que posa en marxa tota inquietud per mantenir-se en un camí de creixement. La mateixa esperança ens convida a viure de ple el present, posant el cor en la vida familiar, perquè la millor manera de preparar i consolidar el futur és viure bé el present.

220. El camí implica passar per diferents etapes que convoquen a donar-se amb generositat: de l'impacte inicial, caracteritzat per una atracció marcadament sensible, es passa a la necessitat de l'altre percebut com a part de la pròpia vida. D'allí es passa al gust de la pertinença mútua, després a la comprensió de la vida sencera com un projecte dels dos, a la capacitat de posar la felicitat de l'altre per sobre de les pròpies necessitats, i al goig de veure el propi matrimoni com un bé per a la societat. La maduració de l'amor implica també aprendre a «negociar». No és una actitud interessada o un joc de tipus comercial, sinó en definitiva un exercici de l'amor mutu, perquè aquesta negociació és un entramat de recíproques ofrenes i renúncies per al bé de la família. A cada nova etapa de la vida matrimonial cal seure a tornar a negociar els acords, de manera que no hi hagi guanyadors i perdedors sinó que tots dos guanyin. A la llar les decisions no es prenen unilateralment, i els dos comparteixen la responsabilitat per la família, però cada llar és única i cada síntesi matrimonial és diferent.

221. Una de les causes que porten a ruptures matrimonials és tenir expectatives massa altes sobre la vida conjugal. Quan es descobreix la realitat, més limitada i desafiant que el que s'havia somiat, la solució no és pensar ràpidament i

irresponsablement en la separació, sinó assumir el matrimoni com un camí de maduració, on cada un dels cònjuges és un instrument de Déu per fer créixer l'altre. És possible el canvi, el creixement, el desenvolupament de les potencialitats bones que cadascú porta en si. Cada matrimoni és una «història de salvació», i això suposa que es parteix d'una fragilitat que, gràcies al do de Déu i a una resposta creativa i generosa, va donant pas a una realitat cada vegada més sòlida i preciosa. Potser la missió més gran d'un home i una dona en l'amor sigui aquesta, la de fer-se l'un a l'altre més home o més dona. Fer créixer és ajudar l'altre a modelar-se en la seva pròpia identitat. Per això l'amor és artesanal. Quan un llegeix el passatge de la Bíblia sobre la creació de l'home i de la dona, veu que Déu primer plasma l'home (cf. *Gn 2,7*), després s'adona que falta alguna cosa essencial i plasma la dona, i llavors escolta la sorpresa de l'home: «Ah, ara sí, aquesta sí!». I després, un sembla escoltar aquest bell diàleg on l'home i la dona es van descobrint. Perquè fins i tot en els moments difícils l'altre torna a sorprendre i s'obren noves portes per al retrobament, com si fos la primera vegada; i en cada nova etapa es tornen a "plasmarse" l'un a l'altre. L'amor fa que l'un esperi l'altre i exerciti aquesta paciència pròpia de l'artesà heretada de Déu.

222. L'acompanyament ha d'encoratjar als esposos a ser generosos en la comunicació de la vida. «D'acord amb el caràcter personal i humanament complet de l'amor conjugal, el camí just per a la planificació familiar és el d'un diàleg consensual entre els esposos, del respecte dels temps i de la consideració de la dignitat del parçoner. En aquest sentit l'Encíclica *Humanae Vitae* (cf. 10-14) i l'Exhortació Apostòlica *Familiaris Consortio* (cf. 14; 28-35) han de ser redescobertes amb la finalitat de despertar la disponibilitat a procrear en contrast amb una mentalitat sovint hostil a la vida. [...] L'opció responsable d'esdevenir pares pressuposa la formació de la consciència, que és “el nucli més secret i el lloc sagrat de l'home, on ell està sol amb Déu, la veu del qual ressona en la intimitat” (*Gaudium et spes*, 16). Com més els esposos cerquen d'escoltar en la seva consciència Déu i els seus manaments (cf. *Rm 2,15*), i es fan acompanyar espiritualment, més la seva decisió serà íntimament lliure d'un albir subjectiu i de l'adequació a les maneres de comportar-se del seu ambient».248 Continua vigent el que es va dir amb claredat en el Concili Vaticà II: «Els cònjuges [...] de comú acord i en un esforç comú, es formaran un judici recte tenint en compte tant el propi bé personal com el dels fills, ja nascuts o que es preveu que han de néixer, valorant les condicions dels temps i de l'estat de la vida, tant en l'aspecte material com en l'espiritual, i, finalment, salvaguardant l'escala de valors del bé de la comunitat

familiar, de la societat temporal i de la mateixa Església. En darrera instància, són els mateixos cònjuges els qui han d'emetre aquest judici davant Déu ».249. D'altra banda, «s'ha de promoure l'ús dels mètodes basats en els "ritmes naturals de fecunditat" (*Humanae vitae*, 11). També s'ha de fer veure que "aquests mètodes respecten el cos dels esposos, fomenten l'afecte entre ells i afavoreixen l'educació d'una llibertat autèntica" (*Catecisme de l'Església Catòlica*, 2370), insistint sempre que els fills són un meravellós do de Déu, una alegria per als pares i per a l'Església. A través d'ells el Senyor renova el món».250

Alguns recursos

223. Els Pares sinodals han indicat que «els primers anys de matrimoni són un període vital i delicat durant el qual els cònjuges creixen en la consciència dels desafiaments i del significat del matrimoni. D'aquí l'exigència d'un acompanyament pastoral que continuï després de la celebració del sagrament (cf. *Familiaris consortio*, 3a part). Resulta de gran importància en aquesta pastoral la presència d'esposos amb experiència. La parròquia es considera el lloc on els cònjuges experts poden oferir la seva disponibilitat a ajudar els més joves, amb l'eventual suport d'associacions, moviments eclesials i noves comunitats. Cal encoratjar els esposos a una actitud fonamental d'acollida del gran do dels fills. Cal ressaltar la importància de l'espiritualitat familiar, de la pregària i de la participació en l'Eucaristia dominical, i encoratjar els cònjuges a reunir-se regularment perquè creixi la vida espiritual i la solidaritat en les exigències concretes de la vida. Litúrgies, pràctiques de devoció i Eucaristies celebrades per a les famílies, sobretot en l'aniversari del matrimoni, han estat mencionades com ocasions vitals per afavorir l'evangelització mitjançant la família».251

224. Aquest camí és una qüestió de temps. L'amor necessita temps disponible i gratuït, que col·loqui altres coses en un segon lloc. Cal temps per dialogar, per abraçar-se sense pressa, per compartir projectes, per escoltar-se, per mirar-se, per valorar-se, per enfortir la relació. A vegades, el problema és el ritme frenètic de la societat, o els temps que imposen els compromisos laborals. Altres vegades, el problema és que el temps que es passa junts no té qualitat. Només compartim un espai físic però sense prestar-nos atenció l'un a l'altre. Els agents pastorals i els grups matrimonials haurien d'ajudar els matrimonis joves o fràgils a aprendre a trobar-se en aquests moments, a aturar-se l'un

davant l'altre, i fins i tot a compartir moments de silenci que els obliguin a experimentar la presència del cònjuge.

225. Els matrimonis que tenen una bona experiència d'aprenentatge en aquest sentit poden aportar els recursos pràctics que els han estat d'utilitat: la programació dels moments per estar junts gratuïtament, els temps de recreació amb els fills, les diverses maneres de celebrar coses importants, els espais d'espiritualitat compartida. Però també poden ensenyar recursos que ajuden a omplir de contingut i de sentit aquests moments, per aprendre a comunicar-se millor. Això és molt important quan s'ha apagat la novetat del festeig. Perquè, quan no se sap què fer amb el temps compartit, un o altre dels cònjuges acabarà refugiant-se en la tecnologia, inventarà altres compromisos, buscarà altres braços, o escaparà d'una intimitat incòmoda.

226. Als joves esposos també cal estimular-los a crear hàbits propis, que ofereixin una sana sensació d'estabilitat i de seguretat, i que es construeixen amb una sèrie de rituals quotidians compartits. És bo donar-se sempre un petó al matí, beneir-se cada nit, esperar l'altre i rebre'l quan arriba, tenir alguna sortida junts, compartir tasques domèstiques. Però al mateix temps és bo tallar la rutina amb la festa, no perdre la capacitat de celebrar en família, d'alegrar i de festejar les experiències boniques. Necessiten sorprendre's junts pels dons de Déu i alimentar junts l'entusiasme per viure. Quan se sap celebrar, aquesta capacitat renova l'energia de l'amor, l'allibera de la monotonia, i omple de color i d'esperança la rutina diària.

227. Els pastors hem d'encoratjar les famílies a créixer en la fe. Per això és bo animar la confessió freqüent, la direcció espiritual, l'assistència a recessos. Però convé no deixar de convidar a crear espais setmanals de pregària familiar, perquè «la família que prega unida roman unida». Al seu torn, quan visitem les llars, hauríem de convocar tots els membres de la família a un moment per pregar els uns pels altres i per posar la família en les mans del Senyor. Alhora, convé encoratjar cadascun dels cònjuges a tenir moments de pregària en solitud davant Déu, perquè cada un té les seves creus secretes. Per què no explicar a Déu allò que pertorba el cor, o demanar-li la força per curar les pròpies ferides, i implorar les llums que es necessiten per poder mantenir el mateix compromís? Els Pares sinodals també van remarcar que «la Paraula de Déu és font de vida i d'espiritualitat per a la família. Tota la pastoral familiar s'ha de deixar modelar interiorment i formar els membres de l'Església domèstica mitjançant la lectura orant i

eclesial de la Sagrada Escriptura. La Paraula de Déu no solament és una bona nova per a la vida privada de les persones, sinó també un criteri de judici i una llum per al discerniment dels diversos desafiaments que han d'afrontar els cònjuges i les famílies».252

228. És possible que un dels dos cònjuges no sigui batejat, o que no vulgui viure els compromisos de la fe. En aquest cas, el desig de l'altre de viure i créixer com a cristià fa que la indiferència d'aquest cònjuge sigui viscuda amb dolor. Tanmateix, és possible trobar alguns valors comuns que es puguin compartir i cultivar amb entusiasme. De totes maneres, estimar el cònjuge incrèdul, donar-li felicitat, alleujar els seus sofriments i compartir la vida amb ell és un veritable camí de santificació. D'altra banda, l'amor és un do de Déu, i allí on es vessa fa sentir la seva força transformadora, de maneres de vegades misterioses, fins al punt que «el marit no creient queda santificat per la dona, i la dona no creient queda santificada pel marit creient» (*1Co 7,14*).

229. Les parròquies, els moviments, les escoles i altres institucions de l'Església poden desplegar diverses mediacions per tenir cura de les famílies i revifar-les. Per exemple, a través de recursos com ara: reunions de matrimonis veïns o amics, recessos breus per a matrimonis, xerrades d'especialistes sobre problemàtiques molt concretes de la vida familiar, centres d'assessorament matrimonial, agents missioners orientats a conversar amb els matrimonis sobre les seves dificultats i anhels, consultories sobre diferents situacions familiars (addiccions, infidelitat, violència familiar), espais d'espiritualitat, tallers de formació per a parels amb fills problemàtics, assemblees familiars. La secretaria parroquial hauria de comptar amb la possibilitat d'acollir amb cordialitat i d'atendre les urgències familiars, o de derivar fàcilment cap als qui puguin ajudar-los. També hi ha un suport pastoral que es dona en els grups de matrimonis, tant de servei com de missió, de pregària, de formació, o de suport mutu. Aquests grups ofereixen l'ocasió de donar, de viure l'obertura de la família als altres, de compartir la fe, però al mateix temps són un mitjà per enfortir el matrimoni i fer-lo créixer.

230. És veritat que molts matrimonis desapareixen de la comunitat cristiana després del casament, però moltes vegades malbaratem algunes ocasions en què tornen a fer-se presents, on podríem proposar-los novament de manera atractiva l'ideal del matrimoni cristià i apropar-los a espais d'acompanyament: em refereixo, per exemple, al baptisme d'un fill, a la primera comunió, o quan participen d'un funeral o del casament

d'un parent o amic. Gairebé tots els matrimonis reapareixen en aquestes ocasions, que podrien ser millor aprofitades. Un altre camí d'acostament és la benedicció de les llars o la visita d'una imatge de la Mare de Déu, que donen l'ocasió per desenvolupar un diàleg pastoral sobre la situació de la família. També pot ser útil assignar a matrimonis més crescuts la tasca d'acompanyar matrimonis més recents del seu propi veïnat, per visitar-los, acompanyar-los en els seus començaments i proposar-los un camí de creixement. Amb el ritme de vida actual, la majoria dels matrimonis no estaran disposats a reunions freqüents, i no podem reduir-nos a una pastoral de petites elits. Avui, la pastoral familiar ha de ser fonamentalment missionera, en sortida, en proximitat, en lloc de reduir-se a ser una fàbrica de cursos als quals pocs hi assisteixen.

II·luminar crisi, angoixes i dificultats

231. Una paraula per als qui en l'amor ja han envellit el vi nou del festeig. Quan el vi envelleix amb aquesta experiència del camí, hi apareix, hi floreix en tota la seva plenitud, la fidelitat dels petits moments de la vida. És la fidelitat de l'espera i de la paciència. Aquesta fidelitat plena de sacrificis i de goigs va com florint a l'edat en què tot esdevé ranci i els ulls es posen brillants en contemplar els fills dels seus fills. Així era des del principi, però això ja s'ha fet conscient, assentat, madurat en la sorpresa quotidiana del redescobriments dia rere dia, any rere any. Com ensenyava sant Joan de la Creu, «els vells amadors són els ja exercitats i provats». Ells «ja no tenen aquells bulls sensitius ni aquelles fúries i focs fervorosos per fora, sinó que degusten la suavitat del vi d'amor ja ben cuit en la seva substància, ja fermentat i posat allà dins en l'ànima».253 Això suposa haver estat capaços de superar junts les crisis i els temps d'angoixa, sense escapar dels desafiaments ni amagar les dificultats.

El repte de les crisis

232. La història d'una família està solcada per crisis de tota mena, que també són part de la seva dramàtica bellesa. Cal ajudar a descobrir que una crisi superada no porta a una relació amb menor intensitat sinó a millorar, assentar i madurar el vi de la unió.

No es conviu per ser cada vegada menys feliços, sinó per aprendre a ser feliços d'una manera nova, a partir de les possibilitats que obre una nova etapa. Cada crisi implica un aprenentatge que permet incrementar la intensitat de la vida compartida, o almenys trobar un nou sentit a l'experiència matrimonial. De cap manera cal no resignar-se a una corba descendent, a un deteriorament inevitable, a una suportable mediocritat. Al contrari, quan el matrimoni s'assumeix com una tasca, que implica també superar obstacles, cada crisi es percep com l'ocasió per arribar a beure junts el millor vi. És bo acompanyar els cònjuges perquè puguin acceptar les crisis que arribin, recollir el guant i fer-los un lloc en la vida familiar. Els matrimonis experimentats i formats han d'estar disposats a acompanyar-ne d'altres en aquest descobriment, de manera que les crisis no els espantin ni els portin a prendre decisions precipitades. Cada crisi amaga una bona notícia que cal saber escoltar afinant l'oïda del cor.

233. La reacció immediata és resistir-se davant el desafiament d'una crisi, posar-se a la defensiva per sentir que escapa al propi control, perquè mostra la insuficiència de la pròpia manera de viure, i això incomoda. Llavors es fa servir el recurs de negar els problemes, amagar-los, relativitzar la seva importància, apostar només al pas del temps. Però això retarda la solució i porta a consumir molta energia en un ocultament inútil que complicarà encara més les coses. Els vincles es van deteriorant i es va consolidant un aïllament que danya la intimitat. En una crisi no assumida, el que més es perjudica és la comunicació. D'aquesta manera, a poc a poc, algú que era «la persona que estimo» passa a ser «qui m'acompanya sempre en la vida», després només «el pare o la mare dels meus fills», i, al final, «un estrany ».

234. Per enfrontar una crisi es necessita estar presents. És difícil, perquè de vegades les persones s'aïllen per no manifestar el que senten, s'arraconen en el silenci mesquí i trampós. A hores d'ara convé crear espais per a comunicar-se de cor a cor. El problema és que es torna més difícil comunicar-se així en un moment de crisi si mai no s'ha après a fer-ho. És tota una art que s'aprèn en temps de calma, per posar-la en pràctica en els temps durs. Cal ajudar a descobrir les causes més ocultes en els cors dels cònjuges, i a enfrontar-les com un part que passarà i deixarà un nou tresor. Però les respostes a les consultes realitzades remarquen que en situacions difícils o crítiques la majoria no acudeix a l'acompanyament pastoral, ja que no el sent comprensiu, proper, realista, encarnat. Per això, tractem ara d'acostar-nos a les crisis matrimonials amb una mirada que no ignori la seva càrrega de dolor i d'angoixa.

235. Hi ha crisis comunes que solen donar-se en tots els matrimonis, com la crisi dels començaments, quan cal aprendre a compatibilitzar les diferències i a desprendre's dels pares; o la crisi de l'arribada del fill, amb els seus nous desafiaments emocionals; la crisi de la criança, que canvia els hàbits del matrimoni; la crisi de l'adolescència del fill, que exigeix moltes energies, desestabilitza als pares i de vegades els enfronta entre si; la crisi del «niu buit», que obliga la parella a mirar-se novament a si mateixa; la crisi que s'origina en la vellesa dels pares dels cònjuges, que reclamen més presència, cures i decisions difícils. Són situacions exigents, que provoquen pors, sentiments de culpa, depressions o cansaments que poden afectar greument la unió.

236. A aquestes se sumen les crisis personals que incideixen en la parella, relacionades amb dificultats econòmiques, laborals, afectives, socials, espirituals. I s'agreguen circumstàncies inesperades que poden alterar la vida familiar, i que exigeixen un camí de perdó i reconciliació. Al mateix temps que intenta donar el pas del perdó, cada un ha de preguntar amb serena humilitat si no ha creat les condicions per a exposar l'altre a cometre certs errors. Algunes famílies sucumbeixen quan els cònjuges es culpen mútuament, però «l'experiència mostra que, amb un ajut adequat i amb l'acció de reconciliació de la gràcia, un gran percentatge de crisi matrimonials se superen de manera satisfactòria. Saber perdonar i sentir-se perdonats és una experiència fonamental en la vida familiar».254 «El difícil art de la reconciliació, que requereix el suport de la gràcia, necessita la generosa col·laboració de familiars i amics, i de vegades fins i tot d'ajuda externa i professional».255

237. Es dona sovint que, quan un sent que no rep el que desitja, o que no es compleix el que somiava, això sembla ser suficient per donar fi a un matrimoni. Així no hi haurà matrimoni que duri. A vegades, per decidir que tot s'ha acabat n'hi ha prou amb una insatisfacció, una absència en un moment en què es necessitava l'altre, un orgull ferit o un temor difús. Hi ha situacions pròpies de la inevitable fragilitat humana, a les quals s'atorga una càrrega emotiva massa gran. Per exemple, la sensació de no ser completament correspost, la gelosia, les diferències que sorgeixen entre els dos, l'atractiu que desperten altres persones, els nous interessos que tendeixen a apoderar-se del cor, els canvis físics del cònjuge, i tantes altres coses que, més que atemptats contra l'amor, són oportunitats que conviden a recrear-lo un cop més.

238. En aquestes circumstàncies, alguns tenen la maduresa necessària per tornar a escollir l'altre com a company de camí, més enllà dels límits de la relació, i accepten amb realisme que no puguin satisfer tots els somnis acariciats. Eviten considerar-se els únics màrtirs, valoren les petites o limitades possibilitats que els dona la vida en família i aposten per enfortir el vincle en una construcció que demanarà temps i esforç. Perquè en el fons reconeixen que cada crisi és com un nou «sí» que fa possible que l'amor reneixi enfortit, transfigurat, madurat, il·luminat. A partir d'una crisi es té la valentia de buscar les arrels profundes del que està passant, de tornar a negociar els acords bàsics, de trobar un nou equilibri i de caminar junts una etapa nova. Amb aquesta actitud de constant obertura es poden afrontar moltes situacions difícils. De totes maneres, reconeixent que la reconciliació és possible, avui descobrim que «un ministeri dedicat a aquells la relació matrimonial dels quals s'ha trencat sembla particularment urgent».256

Velles ferides

239. És comprensible que en les famílies hi hagi moltes crisis quan algun dels seus membres no ha madurat la seva manera de relacionar-se, perquè no ha curat ferides d'alguna etapa de la seva vida. La pròpia infància o la pròpia adolescència mal viscudes són brou de cultiu per a crisis personals que acaben afectant el matrimoni. Si tots fossin persones que han madurat normalment, les crisis serien menys freqüents o menys doloroses. Però el fet és que de vegades les persones necessiten realitzar als quaranta anys una maduració endarrerida que s'hauria d'haver assolit al final de l'adolescència. De vegades s'estima amb un amor egocèntric propi de l'infant, fixat en una etapa on la realitat es distorsiona i es viu el capritx que tot giri al voltant del propi jo. És un amor insaciable, que crida o plora quan no té el que desitja. Altres vegades s'estima amb un amor fixat en una etapa adolescent, marcat per la confrontació, la crítica àcida, l'hàbit de culpar els altres, la lògica del sentiment i de la fantasia, on els altres han d'omplir els propis buits o seguir els propis capricis.

240. Molts acaben la seva infantesa sense haver sentit mai que són estimats incondicionalment, i això fereix la seva capacitat de confiar i de donar-se. Una relació mal viscuda amb els propis pares i germans, que mai no ha estat guarida, reapareix i fa malbé la vida conjugal. Llavors cal fer un procés d'alliberament que mai no es va enfrontar. Quan la relació entre els cònjuges no funciona bé, abans de prendre decisions

importants convé assegurar-se que cada un hagi fet aquest camí de curació de la pròpia història. Això exigeix reconèixer la necessitat de guarir, de demanar amb insistència la gràcia de perdonar i de perdonar-se, d'acceptar ajuda, de buscar motivacions positives i de tornar a intentar-ho una vegada i una altra. Cada un ha de ser molt sincer amb si mateix per reconèixer que la seva manera de viure l'amor té aquestes immadureses. Per més que sembli evident que tota la culpa és de l'altre, mai no és possible superar una crisi esperant que només canviï l'altre. També cal preguntar-se per les coses que un mateix podria madurar o curar per afavorir la superació del conflicte.

Acompanyar després de ruptures i divorcis

241. En alguns casos, la valoració de la dignitat pròpia i del bé dels fills exigeix posar un límit ferm a les pretensions excessives de l'altre, a una gran injustícia, a la violència o a una falta de respecte que ha esdevingut crònica. Cal reconèixer que «hi ha casos on la separació és inevitable. A vegades pot arribar a ser fins i tot moralment necessària, quan precisament es tracta de sostreure el cònjuge més feble, o els fills petits, de les ferides més greus causades per la prepotència i la violència, el desànim i l'explotació, l'allunyament i la indiferència».257 Però «s'ha de considerar com un remei extrem, després que qualsevol intent raonable hagi estat inútil».258

242. Els Pares van indicar que «un discerniment particular és indispensable per acompanyar pastoralment els separats, els divorciats, els abandonats. Cal acollir i valorar especialment el dolor dels qui han patit injustament la separació, el divorci o l'abandonament, o bé, s'han vist obligats a trencar la convivència pels maltractaments del cònjuge. El perdó per la injustícia soferta no és fàcil, però és un camí que la gràcia fa possible. D'aquí la necessitat d'una pastoral de la reconciliació i de la mediació, a través de centres d'escolta especialitzats que caldria establir en les diòcesis».259 Al mateix temps, «cal encoratjar les persones divorciades que no s'han tornat a casar –que sovint són testimonis de la fidelitat matrimonial– a trobar en l'Eucaristia l'aliment que les sostingui en el seu estat. La comunitat local i els pastors han d'acompanyar aquestes persones amb sol·licitud, sobretot quan hi ha fills o la seva situació de pobresa és greu».260 Un fracàs familiar es torna molt més traumàtic i dolorós quan hi ha pobresa, perquè hi ha molts menys recursos per reorientar l'existència. Una persona pobra que

perd l'àmbit de la tutela de la família queda doblement exposada a l'abandonament i a tota mena de riscos per a la seva integritat.

243. A les persones divorciades que viuen una nova unió, és important fer-los sentir que són part de l'Església, que «no estan excomunicades» i no són tractades com a tals, perquè sempre integren la comunió eclesial.²⁶¹ Aquestes situacions «exigeixen un atent discerniment i un acompanyament amb gran respecte, evitant tot llenguatge i actitud que les faci sentir discriminades, i promovent la seva participació en la vida de la comunitat. Per a la comunitat cristiana, fer-se'n càrrec no implica un afebliment de la seva fe i del seu testimoni sobre la indissolubilitat matrimonial, sinó que, amb aquesta atenció, expressa la seva caritat».²⁶²

244. D'altra banda, un gran nombre de Pares «va subratllar la necessitat de fer més accessibles i àgils, possiblement totalment gratuïts, els processos per al reconeixement dels casos de nul·litat».²⁶³ La lentitud dels processos irrita i cansa la gent. Els meus dos recents documents sobre aquesta matèria²⁶⁴ han portat a una simplificació dels processos per a una eventual declaració de nul·litat matrimonial. A través d'ells també he volgut «fer evident que el mateix Bisbe en la seva Església, de la qual és constituït pastor i cap, és per això mateix jutge entre els fidels que se li han confiat».²⁶⁵ Per això, «l'aplicació d'aquests documents constitueix, doncs, una gran responsabilitat per als Ordinaris diocesans, cridats a judicar ells mateixos algunes causes, i de totes maneres, a assegurar un accés més fàcil dels fidels a la justícia. això implica la preparació d'un personal suficient, compost de clergues i laics, que es consagri d'una manera prioritària a aquest servei eclesial. Serà, doncs, necessari posar a disposició de les persones separades o de les parelles en crisi, un servei d'informació, de consell i de mediació, lligat a la pastoral familiar, que podrà igualment acollir les persones amb vista de la recerca preliminar al procés matrimonial (cf. *Mitis Iudex Dominus Iesus*, art. 2-3)».²⁶⁶

245. Els Pares sinodals també han destacat «les conseqüències de la separació o del divorci sobre els fills, en qualsevol cas víctimes innocents de la situació».²⁶⁷ Per sobre de totes les consideracions que vulguin fer-se, ells són la primera preocupació, que no ha de ser enfosquida per qualsevol altre interès o objectiu. Als pares separats els prego: «Mai, mai, mai no heu de prendre el fill com a ostatge. Us heu separat per moltes dificultats i motius, la vida us ha donat aquesta prova, però que no siguin els fills els qui

carreguin el pes d'aquesta separació, que no siguin usats com a ostatges contra l'altre cònjuge. Que creixin escoltant que la mare parla bé del pare, encara que no estiguin junts, i que el pare parla bé de la mare».268 És una irresponsabilitat danyar la imatge del pare o de la mare amb l'objecte d'acaparar l'afecte del fill, per venjar-se o per defensar-se, perquè això afectarà la vida interior d'aquest infant i provocarà ferides difícils de curar.

246. L'Església, tot i que comprèn les situacions conflictives que han de travessar els matrimonis, no pot deixar de ser veu dels més fràgils, que són els fills que pateixen, moltes vegades en silenci. Avui, «malgrat la nostra sensibilitat aparentment evolucionada, i totes les nostres refinades anàlisis psicològiques, em pregunto si no ens hem anestesiats també respecte a les ferides de l'ànima dels infants [...] ¿Sentim el pes de la muntanya que aixafa el ànima d'un infant, en les famílies on es tracta malament i es fa el mal, fins a trencar el vincle de la fidelitat conjugal?».269 Aquestes males experiències no ajuden a fer madurar aquests infants perquè siguin capaços de compromisos definitius. Per això, les comunitats cristianes no han de deixar sols els pares divorciats en nova unió. Al contrari, els han d'incloure i els han d'acompanyar en la seva funció educativa. Perquè, «¿com podem recomanar a aquests pares que facin tot el possible per educar els fills en la vida cristiana, donant-los l'exemple d'una fe ben i practicada, si els tinguéssim allunyats de la vida en comunitat, com si estiguessin excomunicats? S'ha de obrar de tal manera que no se sumin altres pesos més dels que els fills, en aquestes situacions, ja han de carregar».270 Ajudar a curar les ferides dels pares i ajudar-los espiritualment, és un bé també per als fills, els quals necessiten el rostre familiar de l'Església que els doni suport en aquesta experiència traumàtica. El divorci és un mal, i és molt preocupant el creixement del nombre de divorcis. Per això, sens dubte, la nostra tasca pastoral més important pel que fa a les famílies, és enfortir l'amor i ajudar a curar les ferides, de manera que puguem prevenir l'avanç d'aquest drama de la nostra època.

Algunes situacions complexes

247. «Les problemàtiques relatives als matrimonis mixtos demanen una específica atenció. Els matrimonis entre catòlics i altres batejats “presenten, bé que en la seva particular fisonomia, nombrosos elements que és bo de valorar i de

desplegar, tant pel seu valor intrínsec com per l'aportació que poden donar al moviment ecumènic". Amb aquesta finalitat "s'ha de buscar [...] una cordial col·laboració entre el ministre catòlic i el no catòlic, des del temps de la preparació al matrimoni i de les noces" (*Familiaris consortio*, 78). Sobre la compartició eucarística es recorda que "la decisió d'admetre o no la part no catòlica del matrimoni a la comunió eucarística s'ha de prendre en conformitat a les normes generals existents en aquesta matèria, tant per als cristians orientals com per als altres cristians, i tenint en compte aquesta situació particular, és a dir, que reben el sagrament del matrimoni cristià dos cristians batejats. Encara que els esposos d'un matrimoni mixt tinguin en comú els sagraments del baptisme i del matrimoni, la compartició de l'Eucaristia no pot ser sinó excepcional i, en tot cas, s'han d'observar les disposicions indicades" (Pontifici Consell per a la promoció de la unitat dels cristians, Directori per a l'aplicació dels Principis i Normes per a l'ecumenisme, 25 març 1993, 159-160)».271

248. «Els matrimonis amb disparitat de culte representen un lloc privilegiat de diàleg interreligiós [...] comporten algunes especials dificultats tant respecte a la identitat cristiana de la família com a l'educació religiosa dels fills. [...] El nombre de les famílies compostes d'unions conjugals amb disparitat de culte, en creixement en els territoris de missió i també en els països de llarga tradició cristiana, sol·licita la urgència de proveir a una cura pastoral diferenciada segons els diversos contextos socials i culturals. En alguns països, on la llibertat de religió no existeix, el cònjuge cristià està obligat a passar a una altra religió per poder-se casar, i no pot celebrar el matrimoni canònic en disparitat de culte ni batejar els fills. Hem de remarcar, doncs, la necessitat que la llibertat religiosa sigui respectada envers tothom».272 «És necessari prestar una atenció particular a les persones que s'uneixen en aquests matrimonis, no sols en el període precedent a les noces. Reptes particulars afronten les parelles i les famílies en les quals un parçoner és catòlic i l'altre no creient. En aquests casos és necessari testimoniar la capacitat de l'Evangelí d'immergir-se en aquestes situacions fins a fer possible l'educació dels fills a la fe cristiana».273.

249. «Una particular dificultat presenten les situacions que es refereixen a l'accés al baptisme de persones que es troben en una condició matrimonial complexa. Es tracta de persones que han contret una unió matrimonial estable en un temps en què encara almenys una d'elles no coneixia la fe cristiana. Els bisbes són

cruidats a exercir, en aquests casos, un discerniment pastoral proporcionat al seu bé espiritual».274

250. L'Església fa seu el comportament del Senyor Jesús que en un amor il·limitat s'ofereix a totes les persones sense excepció.275 Amb els Pares sinodals, he pres en consideració la situació de les famílies que viuen l'experiència de tenir en el seu si persones amb tendències homosexuals, una experiència gens fàcil ni per als pares ni per als seus fills. Per això, desitgem abans de res reiterar que tota persona, independentment de la seva tendència sexual, ha de ser respectada en la seva dignitat i acollida amb respecte, procurant evitar «tot signe de discriminació injusta»,276 i particularment qualsevol forma d'agressió i violència. Pel que fa a les famílies, es tracta de la seva banda d'assegurar un respectuós acompanyament, per tal que aquells que manifesten una tendència homosexual puguin comptar amb l'ajuda necessària per a comprendre i realitzar plenament la voluntat de Déu en la seva vida. 277

251. En el curs del debat sobre la dignitat i la missió de la família, els Pares sinodals han fet notar que, «sobre els projectes d'equiparació al matrimoni de les unions entre persones homosexuals, no hi ha cap fonament per assimilar o establir analogies, ni tan sols remotes, entre les unions homosexuals i el disseny de Déu sobre el matrimoni i la família»; i és inacceptable «que les Esglésies locals sofreixin pressions en aquesta matèria i que els organismes internacionals condicionin els ajuts financers als països pobres a la introducció de lleis que institueixin el “matrimoni” entre persones del mateix sexe».278

252. Les famílies monoparentals tenen amb freqüència origen a partir de «mares o pares biològics que no han volgut mai integrar-se en la vida familiar, situacions de violència per la qual un dels pares ha hagut de fugir amb els fills, mort d'un dels pares, abandonament de la família per part d'un dels pares, i altres situacions. Sigui quina sigui la causa, el pare o mare que viu amb l'infant ha de trobar suport i confort en les altres famílies que formen la comunitat cristiana, i també en els organismes pastorals parroquials. Aquestes famílies estan sovint ulteriorment afligides per la gravetat dels problemes econòmics, per la incertesa d'un treball precari, per la dificultat per al manteniment dels fills, per la manca d'una casa».279

Quan la mort clava el seu fibló

253. De vegades la vida familiar es veu desafiada per la mort d'un ésser estimat. No podem deixar d'oferir la llum de la fe per acompanyar les famílies que pateixen en aquests moments.²⁸⁰ Abandonar una família quan la fereix una mort seria una falta de misericòrdia, perdre una oportunitat pastoral, i aquesta actitud pot tancar-nos les portes per a qualsevol altra acció evangelitzadora.

254. Comprenc l'angoixa de qui ha perdut una persona molt estimada, un cònjuge amb qui ha compartit tantes coses. Jesús mateix es va commoure i es va posar a plorar en la vetlla fúnebre d'un amic (cf. *Jn* 11,33.35). ¿I no comprendrem el plany de qui ha perdut un fill? Perquè «és com si s'aturés el temps: hi ha una fossa que s'empassa el passat i també el futur [...] I a vegades s'arriba fins i tot a culpar Déu. Quanta gent – els comprenc– s'enfada amb Déu».²⁸¹ «La viduïtat és una experiència particularment difícil per al qui ha viscut l'opció matrimonial i la vida familiar com un do. Aquesta, tanmateix, presenta a la mirada de la fe diverses possibilitats a valorar. En el moment en què es troben a viure aquesta experiència, alguns mostren de saber esmerçar les pròpies energies amb encara més dedicació sobre els fills i els néts, i troben en aquesta expressió d'amor una nova missió educativa. [...] Aquells que no poden comptar amb la presència de familiars als quals dedicar-se i dels quals rebre afecte i proximitat, han de ser sostinguts per la comunitat cristiana amb particular atenció i disponibilitat, sobretot si es troben en condicions d'indigència».²⁸²

255. En general, el dol pels difunts pot dur un cert temps, i quan un pastor vol acompanyar aquest procés, s'ha d'adaptar a les necessitats de cadascuna de les seves etapes. Tot el procés està solcat per preguntes, sobre les causes de la mort, sobre el que es podria haver fet, sobre el que viu una persona en el moment previ a la mort. Amb un camí sincer i pacient d'oració i d'alliberament interior, torna la pau. En algun moment del dol cal ajudar a descobrir que els qui hem perdut un ésser estimat encara tenim una missió a complir, i que no ens fa bé voler perllongar el sofriment, com si això fos un homenatge. La persona estimada no necessita el nostre sofriment ni li resulta afalagador que arruïnem les nostres vides. Tampoc no és la millor expressió d'amor recordar-la i nomenar-la cada moment perquè és estar pendents d'un passat que ja no existeix, en lloc d'estimar aquest ésser real que ara està en el més enllà. La seva presència física ja no és possible, però si la mort és una cosa potent, «és fort l'amor com la mort» (*Ct* 8,6).

L'amor té una intuïció que li permet escoltar sense sons i veure en l'invisible. Això no és imaginar l'ésser estimat tal com era, sinó poder acceptar-lo transformat, com és ara. Jesús ressuscitat, quan la seva amiga Maria va voler-lo abraçar amb força, li va demanar que no el toqués (cf. *Jn* 20,17), per portar-la a un trobament diferent.

256. Ens consola saber que no hi ha la destrucció completa dels qui moren, i la fe ens assegura que el Ressuscitat mai no ens abandonarà. Així podem impedir que la mort «enverini la nostra vida, que faci vans els nostres afectes, que ens faci caure en el buit més fosc».283 La Bíblia parla d'un Déu que ens va crear per amor, i que ens ha fet de tal manera que la nostra vida no acaba amb la mort (cf. *Sv* 3,2-3). Sant Pau es refereix a un trobament amb Crist immediatament després de la mort: «D'una banda, tinc el desig d'anar-me'n i d'estar amb Crist» (*Fl* 1,23). Amb ell, després de la mort ens espera «allò que Déu ha preparat per als qui l'estimen» (*ICo* 2,9). El prefaci de la Litúrgia dels difunts expressa bellament: «Encara que ens entristeix la certesa que hem de morir, ens consola la promesa de la immortalitat que esperem. Perquè la mort no destrueix la vida dels qui creuen en vós, Senyor, tan sols la transforma». Perquè «els nostres éssers estimats no han desaparegut en la foscor del no-res: l'esperança ens assegura que ells estan en les mans bones i fortes de Déu».284

257. Una manera de comunicar-nos amb els éssers estimats que han mort és pregar per ells.285 Diu la Bíblia que «pregar pels difunts» és «sant i piados» (*2M* 12,44-45). Pregar per ells «pot no solament ajudar-los, sinó també fer eficaç la seva intercessió a favor nostre».286 L'Apocalipsi presenta els màrtirs intercedint pels qui pateixen la injustícia a la terra (cf. *Ap* 6,9-11), solidaris amb aquest món en camí. Alguns sants, abans de morir, consolaven als seus éssers estimats prometent-los que estarien prop d'ells per ajudar-los. Santa Teresa de Lisieux sentia el desig de continuar fent el bé des del cel.287 Sant Domènec afirmava que «seria més útil després de mort [...] Més poderós a obtenir gràcies».288 Són llaços d'amor,289 perquè «la unió dels membres de l'Església peregrina amb els germans que van dormir en la pau de Crist de cap manera no s'interromp [...] Es reforça amb la comunicació dels béns espirituals».290

258. Si acceptem la mort podem preparar-nos-hi. El camí és créixer en l'amor envers els qui caminen amb nosaltres, fins al dia en què «ja no hi haurà mort, ni dol, ni crits ni dolor» (*Ap* 21,4). D'aquesta manera, també ens prepararem per retrobar els éssers estimats que han mort. Així com Jesús va lliurar el fill mort a la seva mare (cf. *Lc*

7,15), el mateix farà amb nosaltres. No desgastem energies quedant-nos anys i anys en el passat. Com millor visquem en aquesta terra, més felicitat podrem compartir amb els éssers estimats al cel. Com més aconseguim madurar i créixer, més coses boniques podrem portar al banquet celestial.